

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

BÙI THỊ THƠM

**VAI TRÒ CỦA NGƯỜI PHỤ NỮ THEO ĐẠO HỒI
TRONG XÃ HỘI (QUA KHẢO CỨU KINH QUR'AN)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ
Chuyên ngành: Tôn giáo học

HÀ NỘI – 2015

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

BÙI THỊ THƠM

**VAI TRÒ CỦA NGƯỜI PHỤ NỮ THEO ĐẠO HỒI
TRONG XÃ HỘI (QUA KHẢO CỨU KINH QUR'AN)**

Luận văn Thạc sĩ chuyên ngành: Tôn giáo học

Mã số: 60.22.03.09

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Trần Thị Kim Oanh

HÀ NỘI - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan rằng, Luận văn thạc sĩ Triết học với đề tài: “*Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong xã hội (Qua khảo cứu kinh Qur’an)*”, là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi dưới sự hướng dẫn khoa học của *PGS. TS. Trần Thị Kim Oanh*.

Các số liệu, trích dẫn và tài liệu tham khảo trong luận văn là hoàn toàn trung thực, có nguồn gốc rõ ràng.

Hà Nội, năm 2015

Tác giả luận văn

Bùi Thị Thơm

LỜI CẢM ƠN

Luận văn với đề tài “Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong xã hội (Qua khảo cứu kinh Qur’an)” được hoàn thành tại trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội. Để hoàn thành được Luận văn, bên cạnh những cố gắng của bản thân, tác giả luận văn đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của nhiều cá nhân, tập thể.

Trước tiên, với tình cảm chân thành, tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS. TS. Trần Thị Kim Oanh, cô đã nhiệt tình hướng dẫn khoa học cho tác giả để Luận văn được hoàn thành.

Tác giả xin được gửi lời cảm ơn tới các thầy cô giáo khoa Triết học, các thầy cô trong bộ môn Tôn giáo học và các thầy cô công tác ở các đơn vị ngoài trường, các cán bộ, công chức của các phòng, ban, thư viện trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn đã hết sức giúp đỡ tác giả trong quá trình học tập, nghiên cứu tại khoa, trường.

Tác giả cũng xin gửi lời cảm ơn gia đình, người thân, bạn bè và đồng nghiệp đã luôn quan tâm, động viên và giúp đỡ tác giả trong suốt quá trình hoàn thành Luận văn thạc sỹ của mình.

Xin trân trọng cảm ơn!

Tác giả Luận văn

Bùi Thị Thơm

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	7
1. Lý do chọn đề tài.....	7
2. Tình hình nghiên cứu	Error! Bookmark not defined.
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	Error! Bookmark not defined.
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	Error! Bookmark not defined.
5. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu.....	Error! Bookmark not defined.
6. Đóng góp của luận văn	Error! Bookmark not defined.
7. Ý nghĩa của luận văn.....	Error! Bookmark not defined.
8. Kết cấu luận văn :.....	Error! Bookmark not defined.
CHƯƠNG 1: KHÁI LƯỢC CHUNG VỀ KINH QUR’AN VÀ ĐỜI SỐNG CỦA NGƯỜI PHỤ NỮ HỒI GIÁO	Error! Bookmark not defined.
1.1. Nguồn gốc kinh Qur’an	Error! Bookmark not defined.
<i>1.1.1. Bối cảnh ra đời</i>	Error! Bookmark not defined.
<i>1.1.2. Nội dung cơ bản của Kinh Qur’an</i>	Error! Bookmark not defined.
1.2. Đời sống của người phụ nữ theo đạo Hồi thể hiện trong kinh Qur’an	Error! Bookmark not defined.
<i>1.2.1. Quan niệm về người phụ nữ trong Kinh Qur’an</i>	Error! Bookmark not defined.
<i>1.2.2. Hồi giáo và phụ nữ</i>	Error! Bookmark not defined.
CHƯƠNG 2: MỘT SỐ NỘI DUNG THỂ HIỆN VAI TRÒ CỦA NGƯỜI PHỤ NỮ THEO ĐẠO HỒI TRONG XÃ HỘI	Error! Bookmark not defined.
2.1. Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong gia đình....	Error! Bookmark not defined.
2.1.1 Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong mối quan hệ giữa vợ - chồng	Error! Bookmark not defined.
2.1.2. Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong mối quan hệ giữa cha mẹ, con cái	Error! Bookmark not defined.

2.2. Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong cộng đồng xã hội

Bookmark not defined.

2.2.1. Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong lĩnh vực kinh tế

Bookmark not defined.

2.2.2. Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong tổ chức xã hội

Bookmark not defined.

2.2.3. Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong tôn giáo và văn hóa

Bookmark not defined.

2.3. Những giá trị và hạn chế về quan niệm của người phụ nữ theo đạo Hồi trong Kinh Qur'an.....

Error! Bookmark not defined.

KẾT LUẬN.....

Error! Bookmark not defined.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....

11

PHỤ LỤC.....

Error! Bookmark not defined.

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Đạo Hồi là một trong những tôn giáo lớn ra đời trên bán đảo Ả Rập, trong quá trình truyền đạo và phát triển đã lan rộng trên phạm vi toàn thế giới, đến Đông Nam Á trong đó có Việt Nam.

Thế giới Hồi giáo trong thời gian gần đây đã thu hút sự quan tâm, chú ý của nhiều quốc gia, cũng như nhiều nhà nghiên cứu dưới nhiều khía cạnh khác nhau như: mâu thuẫn về kinh tế, chính trị, xã hội, vấn đề khủng bố, sự phân chia các giáo phái trong Hồi giáo, vấn đề xung đột Hồi giáo ở các nước Bắc Phi và Trung Đông... Đây đều là những sự kiện có sự tham gia của những tín đồ theo đạo Hồi. Đặc biệt trong thời gian gần đây việc đấu tranh chống bạo lực, đòi hỏi sự bình đẳng về giới là một vấn đề được quan tâm nghiên cứu trên toàn thế giới.

Nếu gia đình được coi là tế bào của xã hội thì người phụ nữ được coi là hạt nhân của tế bào này. Khi nói về vai trò của người phụ nữ trong xã hội, C.Mác viết: “Những biến đổi xã hội to lớn không thể có được khi thiếu chất men phụ nữ” [7, tr 486]. Người phụ nữ có vai trò rất quan trọng trong đời sống gia đình và xã hội.

Phát biểu tại một hội nghị về vai trò của phụ nữ trong các vấn đề của thế giới, bà Rice – ngoại trưởng Mỹ đã hưởng ứng lời kêu gọi của quốc tế về việc dành cho phụ nữ một vai trò chính trị công bằng hơn, đặc biệt là trong việc giải quyết những vấn đề khẩn cấp của thế giới – biến đổi khí hậu, khủng bố, đói nghèo và chủ nghĩa cực đoan tôn giáo: “Trong thế giới hiện đại này, không một quốc gia nào có thể đạt được sự thành công, ổn định và an ninh bền vững nếu như một nửa dân số của họ bị gạt ra rìa. Cộng đồng quốc tế cần phải đảm bảo rằng chúng ta nghe thấy tiếng nói của phụ nữ và quan tâm tới những lo ngại của họ tại tất cả những nơi chúng ta nỗ lực thiết lập hoặc gìn giữ hòa bình dễ dàng hơn” [45].

Ngay từ những bước đi đầu tiên của lịch sử, người phụ nữ đã đóng một vai trò quan trọng không thể thiếu, là người quyết định những vấn đề của đời sống gia đình và xã hội. Tuy nhiên sự phát triển của lực lượng sản xuất và quá trình phân công lao động đã đưa người đàn ông lên thay thế trở thành “người trụ cột” trong gia đình và xã hội, từ đó vị trí của người phụ nữ phải trải qua nhiều thăng trầm của lịch sử, đặc biệt là những nước có tôn giáo độc thần thống trị.

Ngày nay, khi con người đang bước dần đến kỷ nguyên của văn minh thì những giá trị về nhân quyền, dân quyền cũng như sự bình đẳng giới đang tiến dần những nấc thang mới. Nhiều quốc gia trên thế giới đã nhận thấy sự đóng góp vô cùng quan trọng của phụ nữ vào các hoạt động văn hóa, kinh tế, chính trị xã hội.

Nhận thức rõ vai trò to lớn của phụ nữ, từ những năm 70 trở lại đây, phong trào nghiên cứu về phụ nữ trong giới học giả rất phát triển, đặc biệt là ở phương Tây, nơi mà những giá trị về quyền con người được đặc biệt đề cao.

Ở Việt Nam, nơi mà phụ nữ chiếm một nửa dân số, là hạt nhân của gia đình và xã hội thì vấn đề quan tâm đến phụ nữ chính là vì sự ổn định và phát triển đất nước. Trong lịch sử dựng nước và giữ nước của dân tộc ta, người phụ nữ luôn chiếm một vị trí quan trọng và có những cống hiến to lớn góp phần xây dựng truyền thống vẻ vang của dân tộc, đồng thời cũng tạo nên truyền thống của chính giới mình. Điều 9 trong bản Hiến pháp đầu tiên của nước Việt Nam dân chủ cộng hòa năm 1946 đã khẳng định quyền bình đẳng nam nữ. Trải qua nhiều lần sửa đổi Hiến pháp, song tư tưởng về bình đẳng giới luôn được bổ sung và hoàn thiện. Tất cả các Hiến pháp từ 1946, 1959, 1980, 1992 đều khẳng định: phụ nữ có quyền bình đẳng với nam giới về mọi mặt chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội. Địa vị của người phụ nữ Việt Nam ngày càng được khẳng định và đề cao bởi những đóng góp to lớn của họ trong thành tựu chung của đất nước và sự quan tâm của Đảng Cộng sản Việt Nam.

Tuy nhiên không phải ở bất cứ quốc gia nào người phụ nữ cũng được đặt đúng vị thế và vai trò của mình.

Ở các nước theo đạo Hồi trên thế giới, vấn đề vị thế, vai trò của người phụ nữ là một vấn đề phức tạp, nhiều mâu thuẫn.

Tất cả những quan niệm về người phụ nữ theo đạo Hồi đều được Thượng đế Allah truyền lại qua thiên kinh Qur'an. Kinh Qur'an là cuốn linh thiêng liêng và có vị trí quan trọng trong tâm hồn những tín đồ theo đạo Hồi. Bởi trong kinh Qur'an chứa đựng tất cả tinh thần của Hồi giáo, chứa đựng đức tin và thực hành đức tin đối với Thượng đế. Kinh Qur'an không chỉ đơn thuần là cuốn kinh về giáo lý mà còn là bộ luật trong cuộc sống hàng ngày của mỗi người Muslim (các tín đồ theo Hồi giáo). Kinh Qur'an không phải là tác phẩm do con người sáng tạo mà do thượng đế Allah sáng tạo, lấy Muhammad làm trung gian để truyền truyền cho mọi người, đối với người Hồi giáo thì thiên kinh Qur'an là món quà vĩ đại nhất mà Thượng đế ban cho loài người. Nội dung thiên kinh Qur'an và những lời thuyết đạo của Thiên sứ Muhammad cho thấy người phụ nữ Hồi giáo có giá trị sống như nam giới và bình đẳng với nam giới. Tuy nhiên, vẫn có những người hiểu phiến diện theo nghĩa phụ nữ Hồi giáo thấp kém hơn đàn ông. Không phải chỉ có riêng trong gia đình và xã hội Hồi giáo, mà lịch sử xã hội con người nói chung, tự nó đã phân biệt rõ sự khác nhau về chức năng của người phụ nữ với đàn ông; tính "bình đẳng" và sự "đồng dạng" là hai mặt khác nhau. Để hiểu đúng thân phận người phụ nữ Hồi giáo trong xã hội, trong thiên kinh Qur'an đã giành hẳn một chương để nói về phụ nữ (chương IV).

Hiện nay, trong bối cảnh toàn cầu hóa, hội nhập kinh tế, tôn giáo nói chung, đạo Hồi nói riêng đang có ảnh hưởng mạnh mẽ đối với đời sống văn hóa, tinh thần, chính trị, xã hội của đất nước ta. Đảng và nhà nước rất quan tâm tới vấn đề này. Văn kiện hội nghị lần thứ V, ban chấp hành Trung Ương Đảng Cộng Sản Việt Nam khóa VIII, phần những nhiệm vụ cụ thể, điểm 8, chính sách văn hóa đối với

tôn giáo khẳng định: “khuyến khích ý tưởng công bằng, bác ái hướng thiện trong tôn giáo, đồng thời tuyên truyền giáo dục khắc phục tệ mê tín dị đoan, chống việc lợi dụng tôn giáo thực hiện ý đồ chính trị xấu” [14, tr.66 – 67]. Hay chỉ thị 37/TC – TW của Bộ chính trị ra ngày 02 – 07 – 1998 đã viết: “Tôn giáo là một vấn đề còn tồn tại lâu dài, tín ngưỡng tôn giáo là nhu cầu tinh thần của một bộ phận nhân dân. Đạo đức tôn giáo có nhiều điều phù hợp với công cuộc xây dựng xã hội mới”. Văn kiện Đại Hội X đã chỉ ra: “Đồng bào các tôn giáo là bộ phận quan trọng của khối đại đoàn kết dân tộc. Thực hiện nhất quán chính sách tôn trọng và đảm bảo quyền tự do tín ngưỡng, theo hoặc không theo tôn giáo của công dân, quyền sinh hoạt tôn giáo bình thường theo pháp luật”. Tại điều 5 Pháp lệnh tín ngưỡng tôn giáo của Đảng cũng cho rằng: “Tôn trọng giá trị văn hóa, đạo đức tôn giáo”...

Với tất cả lý do trên, chúng tôi chọn đề tài: “**Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong xã hội (Qua khảo cứu Kinh Qur’an)**” làm đề tài luận văn của mình. Đề tài không chỉ mang lại một cách nhìn nhận, đánh giá khách quan hơn về tư tưởng của kinh Qur’an trong các quan niệm về thế giới, con người và xã hội, qua cuốn kinh Qur’an giúp ta tìm hiểu rõ hơn về vai trò người phụ nữ Hồi giáo. Do vậy, nghiên cứu, tìm hiểu vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi qua khảo cứu kinh Qur’an dưới cái nhìn tôn giáo học nhằm làm sáng tỏ những giá trị, vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Tôn giáo Chính Phủ (2006), *Tôn giáo và chính sách tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb Chính trị Quốc gia Hà Nội.
2. Lê Thanh Bình – Đỗ Thanh Hải (2012), *Tôn giáo và quan hệ quốc tế*, Nxb. Chính trị Quốc Gia
3. C.Mác và Ph.Ăngghen (1995): *Lời nói đầu góp phần phê phán triết học pháp quyền của Hêghen, Toàn tập, tập 1*, Nxb. Chính trị Quốc gia Hà Nội.
4. C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Toàn tập, tập 3*, Nxb. Chính trị Quốc gia Hà Nội.
5. C.Mác và Ph.Ăngghen (1993), *Toàn tập, tập 7* Nxb. Chính trị Quốc gia Hà Nội.
6. C.Mác và Ăngghen (1998), *Tuyển tập, tập 1 (bộ 6 tập), Lời nói đầu góp phần phê phán triết học pháp quyền Hê-ghen*, Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia Hà Nội,
7. C.Mác và Ăngghen, *Thư gửi Ludvich Kugelman* ngày 12 tháng 12 năm 1862. Tập 32. tr 486 (bản tiếng Nga).
8. Hoàng Văn Cảnh (2010), *Islam giáo và văn hóa Islam giáo trong thế giới hiện đại*, Tạp chí nghiên cứu Tôn Giáo, số 3.
9. Vũ Văn Chung (2010), *Quan niệm về hôn nhân và gia đình trong kinh Qur'an*, Luận văn Thạc sĩ Tôn giáo học, Trường Đại học khoa học xã hội và nhân văn Hà Nội.
10. Phan Thế Châu (1973), *Hồi giáo khảo lược*, Thư viện khoa học xã hội, Vb.16886.
11. Diminique Suordel (Mai Anh, Thi Hoa, Thu Thuỷ, Thanh Vân dịch) (2002): *Hồi giáo*, Nxb thế giới Hà Nội.
12. Ngô Văn Doanh (1994), *Văn hóa Chămpa*, Nxb. Văn hóa dân tộc Hà nội.
13. Ngô Văn Doanh (2008), *Về cộng đồng Islam giáo ở Philipphin – Người Moro*, Tạp chí nghiên cứu Tôn giáo, số 12.
14. Ngô Văn Doanh (2009), *Islam giáo và văn hóa Đông Nam Á thời cận Hiện đại*, Tạp chí nghiên cứu Tôn giáo, số 1.

15. Ngô Văn Doanh (2013), *Hồi giáo với đời sống chính trị Đông Nam Á*, Nxb.Thế giới.
16. Will Durant (2004), *Lịch sử văn minh Ả rập*, Nxb.Văn hóa thông tin.
17. Trần Dương (1994), *Thân phận của người phụ nữ ở các nước Hồi giáo*, Tạp chí thông tin khoa học, số 8.
18. Nguyễn Hồng Dương (2004), *Tôn giáo trong mối quan hệ với văn hóa và phát triển ở Việt Nam*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
19. Nguyễn Hồng Dương (2007), *Một số vấn đề cơ bản về tôn giáo, tín ngưỡng của đồng bào Chăm ở hai tỉnh Bình Thuận, Ninh Thuận hiện nay*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
20. Nguyễn Văn Dũng (2012), *Tôn giáo với đời sống chính trị - xã hội ở một số nước trên thế giới*, Nxb chính trị quốc gia - sự thật
21. Nguyễn Văn Dũng (2003), *Về các cộng đồng Hồi giáo trong đời sống xã hội các nước Tây Âu hiện nay*, Tạp chí nghiên cứu tôn giáo, số 6.
22. Nguyễn Văn Dũng (2005), *Địa vị của người phụ nữ trong thế giới Islam giáo*, Tạp chí nghiên cứu Tôn Giáo, số 6.
23. Nguyễn Văn Dũng (2010), *Vấn đề trang phục của người phụ nữ Islam ở nước Pháp*, Tạp chí nghiên cứu Tôn giáo, số 10.
24. Nguyễn Văn Dũng (2005), *Một số vấn đề Islam giáo trong đời sống xã hội hiện đại*, Tạp chí nghiên cứu Tôn giáo, số 3.
25. Nguyễn Đăng Duy (2002), *Văn hóa tâm linh*, Nxb. Văn hóa thông tin.
26. Đảng cộng sản Việt Nam (1991), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần VII*, Nxb.Sự thật Hà Nội.
27. Đảng cộng sản Việt Nam (1996), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần VIII*, Nxb. Sự chính trị Quốc Qia, Hà Nội.
28. Đảng cộng sản Việt Nam (2001), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần IX*, Nxb. Sự chính trị Quốc Qia, Hà Nội.

29. Đảng cộng sản Việt Nam (2006), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần X*, Nxb. Sự chính trị Quốc gia, Hà Nội.
30. Lê Thị Ngân Giang, Nguyễn Thị Thu Vân (2008), *Quyền của một số phụ nữ trong một số đạo luật và công ước nổi tiếng trên thế giới*, Nxb Xã hội và thông tin.
31. Jamal J. Elias (1999), *Islam*, Roulledge Publisher, USA.
32. Mai Thanh Hải (1998), *Tôn giáo thế giới và Việt Nam*, Nxb Công an nhân dân, Hà Nội.
33. Phú Văn Hãn (2004), *Islam giáo và các nghi lễ, tập quán của người Chăm ở Nam Bộ*, Tạp chí nghiên cứu Tôn giáo, số 6.
34. *Kinh Qur'an (2001)*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
35. Nguyễn Văn Luận (1974), *Người Chăm Hồi giáo miền Tây nam phần Việt Nam*, Tủ sách biên khảo, Bộ văn hoá giáo dục và thanh niên Sài Gòn
36. Nguyễn Đức Lữ (2007), *Lý luận về tôn giáo và chính sách tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
37. Trevor Ling (1970), *A History of Religion East West*, Harper & Row Publisher, New York, p 211.
38. Ngô Văn Lý (1990), *Khảo sát tình hình tín ngưỡng tôn giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh* (chuyên đề Hồi giáo và Ấn Độ giáo), Tư liệu Viện Nghiên cứu Tôn giáo.
39. *Hồ Chí Minh (1995), Toàn tập 6*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
40. W.Owen Cole, Peggy Morgan, *Six Religions in the Twenty – first Century*, Stanley Thornes Publisher, England, 2000, p 24.
41. Lương Ninh (1999), *Đạo Hồi với người Chăm ở Việt Nam*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1.
42. Charlie Nguyễn, *Thân phận người phụ nữ Hồi giáo*, google.com.
43. Nguyễn Khắc Ngữ (1967), *Mẫu hệ Chăm*, Nxb. Sài Gòn.
44. Nguyễn Xuân Nghĩa, (2006), *Phụ nữ, tôn giáo và vấn đề phát triển*, Tạp chí nghiên cứu Tôn Giáo, số 1.
45. *Ngoại trưởng Mỹ kêu gọi quyền bình đẳng cho phụ nữ*, vietnamnet.vn.

46. Nguyễn Thọ Nhân (2004), *Đạo Hồi và thế giới Ả rập*, Nxb. Thành Phố Hồ Chí Minh.
47. Lê Nhâm (2006), *Về cộng đồng Hồi giáo ở Việt Nam hiện nay*, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo*, số 6.
48. Dương Thùy Nhiên (2007), *Giáo dục gia đình*, Nxb. Đại học sư phạm, Hà Nội.
49. Nhiều tác giả (2002), *Văn hóa gia đình và sự phát triển xã hội*, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
50. Kiều Như, *Tại sao phụ nữ Hồi giáo đeo mạng che mặt*, Google.com
51. Trần Thị Kim Oanh (2013), *Hồi giáo và Hồi giáo ở Việt Nam*, Nxb. Tôn giáo.
52. Vũ Thị Thanh, *Những quy định về địa vị cá nhân của người phụ nữ trong xã hội Hồi giáo*, Viện nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông.
53. Lương Thị Thoa (2001), *Thử tìm hiểu một vài nét đặc trưng của đạo Hồi*”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo*, số 5.
54. *Vài nét về quyền bình đẳng của người phụ nữ Hồi giáo Malaysia* (2000), Kỷ yếu Đông Phương Học Việt Nam.
55. Đặng Nghiêm Vạn (2005) , *Lý luận về tôn giáo và tình hình tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
56. Lê Ngọc Văn (1994), *Góp phần tìm hiểu gia đình Việt Nam truyền thống*, *Tạp chí Khoa học về phụ nữ*, số 3.
57. Lê Ngọc Văn (1996), *Gia đình Việt Nam với chức năng xã hội hóa*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
58. Lê Ngọc Văn (2002), *Một số đặc điểm biến đổi gia đình từ xã hội nông nghiệp sang xã hội công nghiệp hóa*, *Tạp chí Khoa học về phụ nữ*, số 1.
59. *Văn hoá nghệ thuật Mỹ la tinh*, (Thông tin khoa học), Viện Văn hoá Bộ Văn hoá, Hà Nội.
60. Bùi Thị Ánh Vân (2013), *Địa vị người phụ nữ trong xã hội Hồi giáo truyền thống* (1996), *Tạp chí văn học nghệ thuật*, số 345.

61. Vorontrina (1998), *Cải cách văn hoá ở Tuynidi hiện nay*, Nxb Tiến bộ Matxcova.
62. Nguyễn Hữu Vui – Trương Hải Cường (1997), *Tập bài giảng Tôn giáo học*, Nxb.Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
63. Nguyễn Thanh Xuân (2009), *Vai trò của người phụ nữ Islam trong xã hội Indônêxia*, Luận văn Thạc sĩ khoa học lịch sử, Trường Đại học sư phạm Hà Nội.
64. <http://chanlyislam.net/>
65. http://vi.wikipedia.org/wiki/Ph%E1%BB%A5_n%E1%BB%AF
66. <http://www.crights.org.vn/home.asp?id=78&langid=1>